

ΚΕΔΙΣΑ ΚΕΔΙΣΑ

**ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES**

**Τα κυριότερα πλεονεκτήματα και
μειονεκτήματα της Φιλελεύθερης Σχολής των
Διεθνών Σχέσεων**

Σταυριανή Σάγου

Ερευνητική Εργασία no. 100

ΚΕΔΙΣΑ ΚΕΔΙΣΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΕΔΙΣΑ

Δρ. Ανδρέας Γ. Μπανούτσος	Πρόεδρος
Δρ. Παναγιώτης Σφαέλος	Αντιπρόεδρος & Δ/της Ερευνών
Βασίλης Παπαγεωργίου	Γενικός Γραμματέας
Αργέττα Μαλιχουτσάκη	Οικονομική Διαχειρίστρια
Ευάγγελος Διπλάρας	Μέλος
Αναστασία Τσιμπίδη	Μέλος

© 2023 Center for International Strategic Analyses (KEDISA, All Rights Reserved)

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without permission of the publisher

ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Η φιλελεύθερη σχολή των διεθνών σχέσεων δίνει βαρύτητα στον άνθρωπο και έχει την δυνατότητα να αναγνωρίζει κάποιες βασικές αρχές όπως η ατομική ελευθερία, η άσκηση του πολιτικού δικαιώματος, η ιδιωτική ιδιοκτησία και η ισότητα της ευκαιρίας που μοιράζονται όλες οι φιλελεύθερες κοινότητες σε μέγιστο βαθμό. Αρκετοί μελετητές του φιλελευθερισμού εστιάζουν στο πόσο σημαντική είναι η ελευθερία του ατόμου. Ο κατάλληλος χαρακτηρισμός του φιλελευθερισμού μπορεί να αποδοθεί σε τέσσερις βασικούς πυλώνες. Ο πρώτος είναι ότι τα άτομα κατέχουν νομική ισότητα καθώς και άλλα σημαντικά αστικά δικαιώματα όπως η θρησκευτική ελευθερία και η ελευθερία του τύπου. Ο δεύτερος χαρακτηρισμός αναφέρεται στο γεγονός ότι μία χώρα διαθέτει νομοθετικά σώματα που ασκούν νομοθετική εξουσία χωρίς να υπάρχουν καταστάσεις περιορισμού με εξαίρεση την διατήρηση των πολιτικών δικαιωμάτων. Το κυρίαρχο ωστόσο χαρακτηριστικό του φιλελευθερισμού έγκειται στην άποψη ότι στην εξωτερική πολιτική το κράτος δεν επηρεάζεται από αποφάσεις άλλων κρατών. Το πιο γνωστό χαρακτηριστικό του φιλελευθερισμού είναι ότι σε εξωτερικά ζητήματα το κράτος δεν υπόκειται σε κάποια εξωτερική αρχή του σε άλλα κράτη όπως επίσης ούτε η εσωτερική εξουσία των άλλων προνομίων που έχουν στην διάθεση τους οι μονάρχες ή οι γραφειοκρατίες στον εξωτερικό τομέα. Ο τέταρτος πυλώνας αναφέρεται στο ότι ο οικονομικός τομέας βασίζεται στην αποδοχή ατομικής ιδιοκτησίας. Η ιδιοκτησία προκύπτει μέσα από την από την ατομική εργασία. Επίσης μπορεί να προκύψει μέσα από την κοινωνική συμφωνία ή την κοινωνική χρησιμότητα. Ο τέταρτος πυλώνας αναφέρεται στο ότι οι αποφάσεις στην οικονομία διαμορφώνονται μέσα από τις δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης σημειώνοντας αποχή από τις διαδικασίες της γραφειοκρατίας.

Ο John Locke υπήρξε ένας από τους μεγαλύτερους δημιουργούς του σύγχρονου φιλελεύθερου ατομικισμού και στηρίχθηκε στην άποψη ότι οι χώρες έχουν ίσα δικαιώματα που προκύπτουν από ατομικά δικαιώματα στην ζωή και την ελευθερία κυρίως πολιτικού χαρακτήρα αλλά και ότι θα πρέπει να προστατεύεται η εδαφική ακεραιότητα. Στην πορεία υπήρξαν και άλλοι θεμελιωτές του φιλελευθερισμού όπως ο Adam Smith, Baron de Montesquieu, ο Joseph Schum και ο Immanuel Kant (Reccia 2011). Ο Kant έδωσε έμφαση στο γεγονός ότι κάθε γνώση εξαρτάται από την εμπειρία γιατί στηρίζεται στις αισθήσεις των ανθρώπων. Τα πράγματα κάθε αυτά για τα άτομα είναι άγνωστα και οι εικόνες παράγονται μέσα από τους εαυτούς τους. Επίσης το έλλογο καθεστώς του κόσμου όπως η επιστήμη δεν δύναται να θεωρηθεί απλώς και όχι μόνο η συσσώρευση αισθαντικών αντιλήψεων. Στην πορεία το πραγματικό όν είναι απρόσιτο στα άτομα διότι αυτό που αντιλαμβάνονται είναι τα αισθητηριακά δεδομένα και όχι τα ίδια τα αντικείμενα. Επιπλέον ένας άλλος φιλόσοφος Αγγλο - Αυστριακής καταγωγής ο Karl Popper με βάση το σύγγραμμα του «Η Ανοιχτή Κοινωνία και οι Εχθροί της» το 1945 ανέλυσε τους τρόπους κατά τους οποίους η κοινωνία αντιμετωπίζει εκείνους που θέλουν να καταστρέψουν την ανεκτικότητα. Γενικότερα οι φιλελεύθεροι αναλυτές στρέφονται κατά της εξουσίας και σε όσους την ασκούν θα πρέπει να αυτοπεριορίζονται με το πόσο θα πρέπει να λειτουργεί το κράτος σχετικά με το τι μπορεί να κάνει και πώς. Εξέχουσες προσωπικότητες της σχολής επίσης ήταν ο Thomas Hill Green, ο John Stuart Mill και John Hobhouse.

Κατά την σκέψη του Mearsheimer ο φιλελευθερισμός παρουσιάζεται με μία θετική πλευρά στην διεθνή πολιτική η οποία προσδιορίζεται σε τρεις μεγάλες αντιλήψεις. Η πρώτη αντίληψη βασίζεται στην λογική του ότι τα κράτη κατέχουν την κυρίαρχη θέση στην διεθνή πολιτική. Η δεύτερη αντίληψη αναφέρεται στην άποψη ότι οι εσωτερικές ιδιότητες των κρατών είναι αρκετές με αποτέλεσμα να επηρεάζεται έντονα η συμπεριφορά τους. (βλ σελ 513-53 Moravcsik 1997). Οσον αφορά το πολίτευμα της δημοκρατίας οι φιλελεύθεροι πιστεύουν ότι είναι το καταλληλότερο να ασκηθεί από τα κράτη σε σχέση με άλλα όπως η δικτατορία. Αυτό σημαίνει ότι για τους φιλελεύθερους τα κράτη μπορούν να χαρακτηριστούν σε καλά και κακά. Τώρα τα καλά κράτη έχουν την τάση να εφαρμόζουν πολιτική της συνεργασίας και σε εξαιρετικά σπάνιες περιπτώσεις προσφεύγουν στον πόλεμο σε αντίθεση με τα κακά κράτη που δημιουργούν συγκρούσεις με άλλα κράτη που επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν την βία προκειμένου να πετύχουν τους στόχους τους (Howard 1978). Επομένως σύμφωνα με τον Mearheimer για να εδραιωθεί η ειρήνη σε παγκόσμιο επίπεδο θα πρέπει η κοινωνία να βασίζεται εν ολίγοις στα καλά κράτη. Η τρίτη αντίληψη αναφέρεται στο ότι οι φιλελεύθεροι δεν δίνουν μεγάλη βαρύτητα στην ισχύ για να αναλύσουν την συμπεριφορά των κρατών. Για εκείνους ρόλο παίζουν οι οικονομικές και πολιτικές καταστάσεις μιας χώρας. Από την άλλη πλευρά όμως τα κακά κράτη δίνουν έντονη έμφαση στην κατοχύρωση ισχύος που μπορεί να βλάψει τα υπόλοιπα κράτη.

Για τους φιλελεύθερους υπήρξε η άποψη ότι η οικονομική αλληλεξάρτηση μεταξύ των κρατών μειώνει τις πιθανότητες πολέμου. Ουσιαστικά αυτή η κατάσταση οδηγεί στην διατήρηση μίας τάξης φιλελεύθερου χαρακτήρα η οποία προωθεί την οικονομική συναλλαγή μεταξύ των κρατών. Ένας πόλεμος συνήθως διεξάγεται για λόγους κτήσης πλούτου αλλά οι χώρες που είναι ως ένα βαθμό εύπορες δεν έχουν την τάση να ξεκινήσουν έναν πόλεμο. Γι' αυτό τον λόγο προτιμούν να επικεντρωθούν στην συγκρότηση ισχυρών οικονομικών δεσμών για να αποκτήσουν τον πλούτο που χρειάζονται. Άλλη θεωρία που έχει επισημανθεί από τους φιλελεύθερους είναι ότι το δημοκρατικό πολίτευμα δεν παλεύει εναντίον άλλων κρατών (βλ.σελ 49 Mearsheimer 2011).Επομένως αν τα κράτη προωθούν την δημοκρατία άμεσα μπορούν να λειτουργήσουν χωρίς πόλεμο. Αναφερόμενοι στην δημοκρατία οι φιλελεύθεροι υποστηρίζουν την άποψη ότι η δημοκρατική ειρήνη θέτει σε αμφισβήτηση τον ρεαλισμό και βοηθά στην προώθηση της ειρήνης.

Συμπερασματικά οι φιλελεύθεροι πιστεύουν ότι οι θεσμοί των διεθνών σχέσεων ευνοούν μελλοντικές κινήσεις συνεργασίας ανάμεσα σε χώρες αποτρέποντας την έναρξη του πολέμου(Baldwin 1993,Keohane 1984). Κατά τον συγγραφέα οι διεθνείς θεσμοί είναι κάποιες πολιτικές οντότητες που υπερέχουν των κρατών διαθέτοντας κάποιους κανόνες που επιβάλλουν στα κράτη να τους ακολουθήσουν έτσι ώστε να πετύχουν την συνεργασία μεταξύ τους με ειρηνικό τρόπο. Ουσιαστικά οι φιλελεύθεροι καταλήγουν στο ότι οι διεθνείς θεσμοί έχουν την ικανότητα να αλλάξουν την συμπεριφορά των κρατών επηρεάζοντας την ισχύ τους. Πέρα από όσα αναφέρθηκαν ο φιλελευθερισμός διαθέτει σαν μεγάλη σχολή των διεθνών σχέσεων ορισμένα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα τα οποία θα αναλύσω στην πορεία της εργασίας μου. Σε πρώτο στάδιο ο φιλελευθερισμός βοήθησε στην ανάπτυξη της συνταγματικής διακυβέρνησης και της κοινοβουλευτικής εξουσίας(Could Lesley). Στόχος του ήταν η αποτροπή εξάπλωσης της απολυταρχικής ηγεμονίας χρησιμοποιώντας μία μέθοδο λήψης αποφάσεων με τους απαραίτητους νόμους σημειώνοντας μεγάλη επιτυχία. Οι υποστηρικτές του φιλελευθερισμού επιθυμούσαν και πραγματοποίησαν μια συνταγματική τάξη που ανέδειξε σημαντικές ελευθερίες όπως η ατομική ελευθερία , η ελευθερία του λόγου και του συνεταιρίζεσθαι , ορκωτά δικαστήριά και τον περιορισμό της δύναμης της αριστοκρατίας . Όλες αυτές οι αλλαγές είχαν ως αποτέλεσμα την μεταφορά

από την απολυταρχία στην συνταγματική τάξη. Χάρη στον φιλελευθερισμό αυξήθηκαν οι ελεύθερες αγορές καταργώντας οριστικά τα παλαιά οικονομικά συστήματα. Όσον αφορά το κομμάτι της οικονομίας ο φιλελευθερισμός κατάφερε να ανατρέψει την πολιτική του мерκαντιλισμού.

Κατά τα έτη 1960 και 1970 ο φιλελευθερισμός έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξάπλωση ενός νέου κινήματος ειδικότερα στις ΗΠΑ με το όνομα φεμινισμός.(Worell βλ.σελ 173). Ο φεμινισμός προωθούσε την ισότητα των δύο φύλων και ο φιλελευθερισμός βοήθησε στην συγκρότηση μεγάλων τέτοιων οργανώσεων η πιο γνωστή για παράδειγμα ήταν ο Εθνικός Οργανισμός Γυναικών. Ανεξάρτητα βέβαια από το κίνημα του φεμινισμού ο φιλελευθερισμός έκανε μία καλή προσπάθεια για την ανάδειξη της φυλετικής ισότητας θέτοντας σε προτεραιότητα την αναβάθμιση των πολιτικών δικαιωμάτων και το αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν αναμενόμενα πολύ θετικό.

Μία επιπλέον επιτυχημένη κίνηση του φιλελευθερισμού ήταν η εξάπλωση του φιλελεύθερου διεθνισμού ο οποίος συνέβαλλε στον σχεδιασμό σημαντικών οργανισμών όπως η Κοινωνία των Εθνών και των Ηνωμένων Εθνών. Ο φιλελεύθερος διεθνισμός ορίζεται διαφορετικά ως δημοκρατική ειρήνη που πρόκειται για μία διαφορετική ειρήνη μεταξύ των χωρών που έχουν δημοκρατία αναδεικνύοντας την παγκόσμια ειρήνη(βλ σελ 47 Ηρακλείδης). Ο Immanuel Kant υποστήριξε ότι το δημοκρατικό πολίτευμα έχει ειρηνικό χαρακτήρα σε σχέση με το απολυταρχικό πολίτευμα. Ανάμεσα σε δημοκρατικές χώρες σπάνια προκύπτουν επιθέσεις με την χρήση ένοπλης βίας.

Επιπρόσθετα ο φιλελευθερισμός αποτέλεσε ένα σύνολο ιδεών και απόψεων που εκτιμήθηκαν ιδιαίτερα στον Δυτικό κόσμο πέρα από τις επικρίσεις που δεχόταν κατά καιρούς από τους απολυταρχικούς. Κατά τον φιλελευθερισμό το δημοκρατικό πολίτευμα διαφέρει από άλλα πολιτεύματα λόγω του ότι μπορεί να θεωρηθεί ως ένα αξιόπιστο σύστημα διακυβέρνησης τηρώντας τον κανόνα της πλειοψηφίας και του σεβασμού της μειοψηφίας. Η δημοκρατία του φιλελευθερισμού δεν διεξάγει μόνο εκλογές αλλά ελεύθερες εκλογές(βλ. σελ 19-20 Freedon) . Εκείνο που παίζει ρόλο για τον φιλελευθερισμό είναι μια κυβέρνηση με χαρακτήρα αντιπροσώπευσης θέτοντας πολλά όρια. Το δικαίωμα ψήφου δεν θα πρέπει να χειραγωγείται αλλά να έχει ισότιμη μορφή. Σκοπός του είναι η ευημερία σε όλα τα άτομα κάθε κράτους και για να διαμορφωθεί αυτός ο σκοπός χρειάζεται την πρωτοβουλία της κυβέρνησης στο να αναλάβει δράση για την επίτευξη του. Τέλος πολλοί μελετητές και φιλόσοφοι χαρακτηρίζουν τον φιλελευθερισμό ως ένα σύνολο κατευθυντήριων γραμμών και αρχών που έχουν μία μεγάλη ισχύ. Για παράδειγμα ο Francis Fukuyama ένας Αμερικανός φιλόσοφος που εφάρμοσε την 'ιδέα του φιλελευθερισμού' υποστήριξε ότι η συγκεκριμένη σχολή σκέψης έχει οικουμενικό χαρακτήρα αποτελώντας ένα ηθικό πρόταγμα εκφράζοντας κανόνες ηθικής δικαιοσύνης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο φιλελευθερισμός ευνοούσε την διεθνή συνεργασία ,τα δικαιώματα των ανθρώπων και το κράτος δικαίου (βλ.σελ 24-25 Jeffrey W Meiser). Συνήθως μία οποιαδήποτε χώρα που παρουσιάζει αντιστάσεις ή διαφορετικά παραβιάζει τους κανόνες που επιβάλλει ο φιλελευθερισμός τότε προκύπτει και το ανάλογο κόστος σε καθεμία ξεχωριστά. Το κόστος ενδέχεται να έχει δύο μορφές την άμεση και την έμμεση. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απόφαση της Ευρώπης να θέσει εμπόριο στην πώληση όπλων στην Κίνα λόγω του ότι κατέστειλε τις ατομικές ελευθερίες (Τιενανμεν) κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Το εμπόριο εξακολουθεί να υπάρχει ακόμα και σήμερα. Σε αυτή την περίπτωση το κόστος στην Κίνα δεν ήταν άμεσο αλλά είχε μεγάλη σημασία. Ένα άλλο παράδειγμα κόστους αποτελεί το γεγονός ότι οι ΗΠΑ εισέβαλλαν παράνομα στο Ιράκ

το 2003 μονομερώς χωρίς προηγούμενη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Πολλοί μελετητές θεώρησαν ότι ο φιλελευθερισμός είχε την τάση να συντονίζει τα κράτη στο να παράγουν διεθνή και δημόσια αγαθά όπως το ελεύθερο εμπόριο, να ελέγχουν την παράνομη διακίνηση όπλων και να προστατεύουν το περιβάλλον.(Hadj Hasbaia σελ 1437).

Πέρα από τα θετικά αποτελέσματα που επέφερε ο φιλελευθερισμός στον κλάδο των διεθνών σχέσεων συχνά η μεγάλη αυτή σχολή σκέψης έχει δεχθεί αρκετές επικρίσεις. Και αυτό διότι παρουσίασε κατά καιρούς ορισμένα μειονεκτήματα. Για παράδειγμα οι μαρξιστές πίστευαν ότι ο φιλελευθερισμός προωθεί τον καπιταλισμό ενάντια της εργατικής τάξης ενώ ασχολείται αποκλειστικά με την γενική στήριξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και όχι με την παραγωγή των υλικών αγαθών. Ο φιλελευθερισμός θεωρούσε ότι τα άτομα οδηγήθηκαν στα όρια της φτώχειας εξαιτίας των δικών τους λανθασμένων αποφάσεων. Σε χώρες όπως οι ΗΠΑ ο φιλελευθερισμός είχε στενή σχέση με τον συντηρητισμό(βλ.σελ 183 Freedon). Στην σύγχρονη εποχή οι ΗΠΑ διαθέτουν μία ομάδα συντηρητικών οι οποίοι υποστηρίζουν την υπάρχουσα συνθήκη των πραγμάτων , τον νόμο , την τάξη , τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, τις αγορές και μία συγκεκριμένη κυβέρνηση. Οι φιλελεύθεροι όμως δίνουν έμφαση στην μεγάλη κυβέρνηση αντίστοιχη με εκείνη του Franklin D. Roosevelt , τα πολιτικά δικαιώματα , την ισότητα της κοινωνίας και την ανεκτικότητα. Η εστίαση του φιλελευθερισμού σε όλα αυτά τα θέματα ασχέτως των επιπτώσεων που παρουσιάζουν στην πολιτική , την φορολογία , την υγεία και την μετανάστευση δημιουργεί πολλές αντιπαραθέσεις που δεν βοηθούν στην επιδίωξη σεβασμού που είναι και ο βασικός στόχος του.

Ο φιλελευθερισμός δεν διαμόρφωσε το κράτος δικαίου αλλά το υποστήριξε. Το κράτος δικαίου προάγει τις σωστές διαδικασίες , την ίση μεταχείριση , την ασφάλεια των δικαιωμάτων καθώς και τις συνθήκες προβλεψιμότητας που είναι σημαντικές για την λειτουργία ενός πολιτικού συστήματος.Ο φιλελευθερισμός είχε κάποια πρότυπα εκπαίδευσης που κατέταξαν τις κοινωνίες σε ένα χαμηλό επίπεδο. Επίσης ήταν ένθερμος υποστηρικτής της ατομικότητας κάτι το οποίο δεν επικρατούσε σε ομάδες άλλων κρατών.

Επιπρόσθετα στον τομέα της εσωτερικής πολιτικής ο φιλελευθερισμός δεν είχε καλές σχέσεις με την δημοκρατία(βλ.σελ 186 Freedon). Αυτό κάποιες φορές δικαιολογούταν και κάποιες άλλες όχι. Ορισμένοι μελετητές είχαν την γνώμη ότι ο φιλελευθερισμός ήταν δόγμα των εκλεκτών που βοηθούσε άτομα με υψηλή εκπαίδευση ή σε άτομα που κατείχαν μία μόρφωση που αναφέρονταν σε δυτικές αξίες κάτι το οποίο δεν σημείωσε ιδιαίτερη επιτυχία σε χώρες των υπολοίπων ηπείρων. Οι φιλελεύθεροι γενικότερα διατηρούσαν μια πατερναλιστική οπτική των πραγμάτων πράγμα που σημαίνει ότι έδιναν ιδιαίτερη εκτίμηση στην ανώτερη εκπαίδευση προκειμένου να αποκτήσει κάποιος την ιδιότητα του πολίτη. Σύμφωνα με τον John Stuart Mill βασισμένος στο βιβλίο του «Περί Ελευθερίας» χαρακτήριζε τον εαυτό του για παράδειγμα προσδευτικό με αποτέλεσμα να απομακρυνθεί σταδιακά από άλλα άτομα. Τώρα όσον αφορά τον πατερναλισμό ως στοιχείο του φιλελευθερισμού δεν έχει πάντοτε αρνητικό αντίκτυπο και δεν έχει αλαζονικό χαρακτήρα. Κατά τον Freedon ενδέχεται να λάβει μία ήπια μορφή που εκφράζει την ανάγκη για ένα κράτος να προβεί σε μεταρρυθμίσεις. Κατά τον 19ο αιώνα επίσης ο φιλελευθερισμός εξέφρασε την επιθυμία για συμμετοχή των πολιτών στις εκλογικές διαδικασίες. Όμως έκρινε ότι σε τέτοιου είδους διαδικασίες θα μπορούσαν να λάβουν μέρος μόνο άτομα τα οποία κατείχαν μια πολύ ικανοποιητική οικονομική κατάσταση. Για το γυναικείο φύλο απαγορεύονταν ρητά να ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα. Ένα παράδειγμα είναι ότι το 1928 η πλειοψηφία των γυναικών δεν είχε την ευκαιρία να ψηφίζει όπως ούτε κατά τα έτη

1906 και 1914 που κυριαρχούσαν μεταρρυθμιστικές φιλελεύθερες κυβερνήσεις. Σε γενικά πλαίσια δεν ήταν ανεξάρτητες με αποτέλεσμα η ψήφος τους να επηρεάζονταν από συζύγους και αδελφούς. Επιπρόσθετα ο φιλελευθερισμός παρουσιάζει ακόμα και την σημερινή εποχή μία τεταμένη σχέση με τον σοσιαλισμό. Και αυτό διότι τα δύο πολιτικά είδη πρεσβεύουν διαφορετικές αξίες το καθένα. Από την άλλη πλευρά ο φιλελευθερισμός δίνει έμφαση στο άτομο σε σχέση με τον σοσιαλισμό που αντιμετωπίζει την κοινωνία σαν μονάδες και όχι μεμονωμένα (Δημητράκος 2019). Επιπλέον ο σοσιαλισμός θεωρεί ότι το κράτος οφείλει να προστατέψει τον πολίτη από μία λάθος λειτουργία του συστήματος. Αναφορικά με τον κλάδο της πολιτικής και της οικονομίας υπάρχουν εξίσου κάποιες διαφωνίες ανάμεσα τους. Από την μία πλευρά ο φιλελευθερισμός συμφωνεί με την παρέμβαση της πολιτικής στην οικονομία σε περιπτώσεις που υπάρχει διαστρέβλωση της αγοράς και όταν η ελεύθερη οικονομία έχει παρενέργειες στο εμπόριο. Ο σοσιαλισμός επισημαίνει ότι ο οικονομικός τομέας θα πρέπει να υποταχθεί στην πολιτική.

Με γνώμονα όσων αναφέρθηκαν καταλήγουμε στο ότι ο φιλελευθερισμός στον κλάδο των διεθνών σχέσεων δεν αποτελεί αποκλειστικά έναν τομέα ιδεολογίας για θεωρίες ρεαλισμού με αυστηρό χαρακτήρα όπως πιστεύουν πολλοί επικριτές του και επίσης δεν πρόκειται για ένα σύνολο υποθέσεων που συνδέεται με μία πνευματική ιστορία και με την δημιουργία κανόνων που επισημαίνουν οι οπαδοί του. Ουσιαστικά είναι μία συνεκτική γενικευμένη θεωρία που κάνει προτάσεις για το πως θα πρέπει να εφαρμόζεται η πολιτική μεταξύ των κρατών. Δεν είναι αναμφίβολο το γεγονός ότι ο φιλελευθερισμός σχετίζεται με την συστηματική εφαρμογή του λόγου στα πολιτικά ζητήματα. Αλλά τις τελευταίες δεκαετίες δεν βρήκε έναν τρόπο να επικοινωνεί με κοινωνίες οι οποίες έχουν διαφορετικές πολιτικές πεποιθήσεις. Ο φιλελευθερισμός γενικότερα παρουσιάζει μία συναισθηματική πλευρά πράγμα που επιδέχεται κατηγορίες από τους επικριτές του. Έρχεται πάντα σε αντίθεση με την αδικία και εκδηλώνει πάντα τον θυμό του με την σωματική βία εναντίον των ανθρώπων. Οι απάνθρωπες ενέργειες αναγκάζουν τους φιλελεύθερους να προβούν σε διαμαρτυρίες με την συγκέντρωση των υπογραφών προκειμένου να αλλάξουν οι νόμοι και οι πολιτικές. Ο φιλελευθερισμός δημιούργησε κάποια κόμματα τα οποία είχαν εκφράσει τις αντιθέσεις τους με τα αριστερά και τα δεξιά κόμματα λόγω του προπαγανδιστικού λόγου που χρησιμοποιούσαν για να λάβουν πολλούς υποστηρικτές. Τέλος οι φιλελεύθεροι δεν έρχονται σε αντίθεση με τον εθνικισμό αν και γενικότερα προτιμούν μία πιο ήπια μορφή πατριωτισμού. Και αυτό διότι οι φιλελεύθεροι συνδυάζουν τον εθνικισμό με το δικαίωμα στην εθνική αυτοδιάθεση όλων των εθνοτήτων. Και από αυτή την κίνηση του θα λέγαμε ότι σαν σχολή σκέψης έχει σημειώσει επιτυχία σε σχέση με άλλες σχολές κυρίως μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου που αναγνωρίστηκε επίσημα ως κυρίαρχη πολιτική ιδεολογία. Σε παγκόσμιο επίπεδο τα έθνη διαμορφώνονται μέσω φιλελεύθερων αρχών. Αυτή η κατάσταση παίζει σημαντικό ρόλο στην διατήρηση ειρηνικής τάξης. Το σύστημα ελεύθερης αγοράς προσφέρει την ευκαιρία σε όλους τους πολίτες να έχουν εμπορικές συναλλαγές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- A) «Liberalism in International Relations», Stefano Reccia, International Encyclopedia of Political Science (2011)
- B) «Liberalism and International Relations Theory», by Jeffrey Meiser 2017
https://www.academia.edu/36121603/Liberalism_and_International_Relations_Theory
- Γ) 434 Liberalism in International Relations by Hasbaia Hadj
https://www.academia.edu/22823032/434_Liberalism_in_International_Relations
- Δ) «Σοσιαλισμός ή Φιλελευθερισμός;» άρθρο του Ομότιμου Καθηγητή Πολιτικής Φιλοσοφίας του ΕΚΠΑ Δημήτρη Δημητράκου δημοσιευμένο στον ιστότοπο Liberal.gr (18/3/2019)
- Ε) Taking Preferences Seriously: «A liberal theory of International Politics» by Andrew Moravcsik, MIT Press, 2003
- Ζ) «Liberalism A Brief Understanding of Liberal Theory in International Relations» by Binu Joseph, International Encyclopaedia of Political Science, 2011
- Η) «Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων», John J. Mearsheimer, Εκδόσεις Ποιότητα, 2011
- Θ) «Φιλελευθερισμός μια πολύ σύντομη εισαγωγή», Michael Freeden, 2015 (Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2022)
- Ι) «Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική», Αλέξιος Ηρακλείδης, (Προπτυχιακό Εγχειρίδιο), Κάλλιπος Ανοιχτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, 2015